

4. Навроцька В. Окремі аспекти діяльності патрульної поліції у період воєнного стану. *Молодий вчений*. 2022. № 6. С. 121–136.

Вадим Лобасюк,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Тетяна Сняткова,

доцент кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії за спеціальністю
«Спеціальна освіта»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Умови роботи в правоохоронних органах, де панують екстремальність та непередбачуваність, вимагають від співробітників блискавичної реакції та високої готовності. Однак, оскільки значну частину кадрів становлять молоді фахівці, часто спостерігається їхня недостатня підготовка до виконання службових обов'язків. Головна причина приховується в складній адаптації випускників закладів вищої освіти системи МВС до реалій служби: теоретичні знання про спеціальну техніку та нормативно-правову базу, набуті під час навчання, швидко втрачають актуальність, змушуючи новачків освоювати нові правила та протоколи на практиці. Крім того, постійне зростання вимог до юридичних компетенцій та навичок спілкування спонукає до безперервної самоосвіти й саморозвитку. Адже, саме ефективна комунікація – ключ до успішної роботи поліцейського, тому до неї пред'являються суворі стандарти.

Поняття «комунікативної компетентності» трактується науковцями в різних аспектах: як внутрішня готовність індивіда до реалізації процесів спілкування (за Ю. Азаровим, М. Коцем, Н. Кузьміною, Д. Узнадзе та іншими); як уміння налагоджувати й

утримувати потрібні зв'язки з оточенням на основі набору знань, практичних навичок і вмінь, що сприяють продуктивному обміну думками, дозволяють регулювати інтенсивність і сферу взаємодії, а також досягати взаєморозуміння з співрозмовником (Г. Васильєв, В. Кан-Калік, Ю. Жуков, Я. Коломінський, Л. Петровська); як раціональне й прагматичне застосування соціальних компетенцій у повсякденному спілкуванні (Г. Васильєв, О. Леонтьєв); як інтегральний набір здібностей людини (В. Гаркуша, М. Заброцький, К. Платонов та інші); як сукупність індивідуальних рис характеру (Г. Айзенк, П. Горностаї, В. Злівков, Р. Кеттел, М. Молоканов, Г. Оллпорт та інші); як важливий елемент, що сприяє досягненню професійної майстерності (А. Деркач, Н. Кузьміна, С. Максименко, Л. Орбан-Лембрик та інші).

У сучасних дослідженнях українських вчених, комунікативна компетентність часто описується як система внутрішніх ресурсів особистості, необхідних для ефективних дій у міжособистісних ситуаціях, включаючи швидке встановлення ділових чи товариських контактів, а також як сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують адаптивність у спілкуванні [6, с. 209].

Закон України «Про Національну поліцію», зокрема його другий розділ, визначає основні принципи роботи поліції, акцентуючи на відкритості та прозорості її діяльності, а також на взаємодії з громадськістю на засадах партнерства. Це обумовлено тим, що поліцейські щодня в процесі виконання своїх обов'язків контактують з численними громадянами, що вимагає від них не тільки ефективної та конструктивної комунікації з населенням, але й глибокої обізнаності в законодавстві для всіх співробітників Національної поліції України.

Правильний вибір методів і прийомів спілкування дає змогу працівникові поліції запобігти ескалації конфліктів під час контактів з громадськістю. Конфліктні ситуації в комунікації можуть виникати через низку факторів, зокрема коли відправник повідомлення подає його неадекватно або отримувач спотворює його розуміння, що спричиняє непорозуміння та суперечки.

Згідно з дослідженнями, інші поширені причини включають непрофесійну поведінку офіцерів, таку як неповага чи грубість, що підриває відносини з громадою, а також дисбаланс влади між поліцією та громадянами, де офіцери мають більше повноважень, що може провокувати напругу. Крім того, відсутність довіри, корупція, расизм чи брак прозорості в діях поліції часто стають каталізаторами конфліктів, тоді як труднощі в спілкуванні з людьми, які мають комунікаційні бар'єри, можуть ненавмисно посилювати ситуацію [2, с. 65].

Кожен працівник правоохоронних органів повинен володіти комплексом відповідних комунікативних навичок, адаптованих для ефективного спілкування з різними категоріями громадян, підозрюваними, колегами, керівництвом та підлеглими. Основне завдання полягає в органічному інтегруванні в командну роботу, де важливо вміло керувати обміном інформацією, координувати дії в колективі та встановлювати чіткі межі в міжособистісних відносинах. Жодна команда не уникне конфліктів, тому їх слід розв'язувати конструктивно, з фокусом на усуненні корінних причин, аби запобігти ескалації.

Л. Дунець та А. Павліченко в своїх дослідженнях акцентують увагу на таких ключових характеристиках комунікативної компетентності співробітників поліції, які формують основу ефективної взаємодії в професійному середовищі:

– уміння ефективно налагоджувати та зберігати необхідні контакти з різними людьми, що передбачає швидке встановлення рапорту та підтримку діалогу в динамічних ситуаціях, як-от під час патрулювання чи розслідувань;

– здатність організувати «міжособистісний простір» у ході спілкування, керуючи його динамікою, включаючи контроль над дистанцією, темпом і тоном розмови для уникнення ескалації напруги;

– можливість брати на себе та успішно виконувати різноманітні соціальні ролі, з вільним використанням як вербальних (слова, фрази), так і невербальних (жести, міміка,

поза) засобів комунікації, що особливо актуально в ролях від авторитетного офіцера до емпатичного співрозмовника;

– навичка проводити соціально-психологічний аналіз і прогноз потенційної комунікативної ситуації, оцінюючи можливі реакції учасників на основі їхнього емоційного стану чи культурного фону перед початком взаємодії;

– здатність демонструвати обізнаність у комунікативній поведінці, яка відповідає соціальним нормам і є доцільною в конкретному контексті, наприклад, адаптуючи стиль спілкування до віку, статусу чи етнічної приналежності співрозмовника;

– уміння управляти «процедурними» аспектами комунікації, забезпечуючи її плавний і структурований перебіг, особливо в професійних сценаріях, як-от допити чи громадські консультації, де це включає чітке формулювання питань і контроль над потоком інформації [3, с. 122].

Зазначені особливості, як стверджують науковці, тісно пов'язані зі структурою комунікативної компетентності, яка охоплює не тільки базові навички, але й компоненти, такі як мовленнєвий службовий етикет, специфіка спілкування в неагресивному та агресивному середовищах, а також психологічні механізми адаптації до стресових умов служби.

Розвиток комунікативних умінь у працівників органів правопорядку вимагає спеціально спланованої підготовки, яка інтегрує теоретичні заняття з прикладними завданнями та елементами психологічної допомоги. Успішне спілкування не є виключно природним даром, а радше набутою здатністю, яку можна вдосконалювати через регулярні вправи, самоаналіз і оцінку накопиченого досвіду.

Серед ключових методів практичного застосування виділяються семінари з посилення комунікативної компетенції, де використовуються імітаційні моделі взаємодії, сценарії ролей, симуляції конфліктних ситуацій, надання зворотного зв'язку та колективне обговорення результатів. Завдяки цьому правоохоронці можуть наживо опрацювати тактики проведення розмов, зниження рівня агресії, аргументації та уважного сприйняття інформації від співрозмовника. В Україні подібні

програми реалізуються через різні ініціативи, наприклад, соціально-психологічні тренінги від Міністерства внутрішніх справ, які фокусуються на розумінні себе та інших, покращенні відносин і розвитку необхідних навичок для роботи в колективі [1, с. 16].

Важливо підкреслити, що значну роль відіграє особистий приклад кураторів, командирів та начальників, які на практиці ілюструють принципи комунікаційної культури в рутинних взаємодіях з колегами та громадянами. Саме через таке спостереження за лідерами співробітники засвоюють нюанси ефективного спілкування, як відповідний тон голосу, невербальні сигнали чи адаптацію до різних ситуацій та аудиторії. Таким чином, процес формування комунікативних умінь не є епізодичним заходом, а представляє собою безперервний цикл, що поєднує формальне навчання, самостійне вдосконалення та професійне зростання в контексті міжособистісних відносин [1, с. 16].

Етика взаємодії правоохоронців у процесі спілкування базується на фундаментальних моральних засадах, які забезпечують професійність і довіру суспільства, серед яких виділяються такі ключові елементи:

– пріоритетність інтересів професійної справи в ділових контактах, де особисті амбіції чи приватні вигоди відходять на другий план, що допомагає уникати конфліктів інтересів і фокусуватися на об'єктивному виконанні обов'язків;

– порядність, яка проявляється як внутрішня нездатність до нечесних дій чи поведінки, включаючи уникнення корупційних схем чи маніпуляцій;

– добротність, що виражається в природній схильності творити добро для людей, наприклад, через надання допомоги в кризових ситуаціях чи підтримку вразливих груп населення, і є частиною гуманістичного підходу в сучасних моделях community policing;

– повага до гідності співрозмовника, яка реалізується через ввічливість, делікатність, тактовність, чемність і турботливість, сприяючи створенню атмосфери взаємоповаги навіть у

напружених обставинах, як-от під час допитів чи перевірок документів;

– коректність, тобто стриманість у висловлюваннях і манерах поведінки, з виключенням зайвих запитань чи надмірної настирливості, що особливо важливо в мультикультурному середовищі, де культурні відмінності можуть впливати на сприйняття комунікації;

– висока самоорганізованість, ефективне планування робочих процесів і дотримання встановлених термінів виконання завдань, що інтегрується з принципами дисципліни та відповідальності [4, с. 49–50].

Навчання української мови професійного спілкування фокусується на висвітленні ключових аспектів нормативності сучасної української літературної мови, включаючи її орфографічні, граматичні та стилістичні норми. Воно спрямоване на формування практичних умінь і навичок використання різноманіття мовних засобів від лексики та синтаксису до риторичних прийомів для ефективної реалізації професійного мовлення в різних ситуаціях, таких як переговори, презентації чи консультації [7, с. 150].

Таким чином, дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» насамперед зосереджена на формуванні мовленнєвої компетентності, яка реалізується через розвиток комунікативної культури, адаптованої до універсальних стандартів вербальної взаємодії, ключовими елементами якої є правильність мовлення (дотримання граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм), мовна майстерність (вміння виразно й стилістично точно формулювати думки) та свідомість (здатність рефлексувати над мовленнєвою діяльністю, оцінюючи її ефективність і вносячи корективи для комунікантів упродовж усього освітнього процесу). У системі вищої освіти України ця дисципліна інтегрується в навчальні плани і спирається на державні освітні стандарти, затверджені Міністерством освіти і науки [5, с. 51].

Отже, комунікативна компетентність становить ключовий елемент професійної підготовки майбутнього поліцейського,

служучи фундаментом його загальної професійної майстерності. Як комплексне особистісне формування, вона забезпечує ефективне виконання професійної комунікативної діяльності, сприяє постійній комунікативній самоосвіті та постійному поповненню індивідуального досвіду в сфері спілкування. У контексті правоохоронної системи України, згідно з науковими працями, ця компетентність розглядається як основа для адаптації до реформування системи МВС, де вона інтегрує знання, вміння та навички для взаємодії з населенням, колегами та підозрюваними, як це висвітлено в роботах про роль комунікативної компетентності в підготовці правоохоронців.

Список використаних джерел

1. Андоній А., Галич М. Формування навичок ефективної комунікації у правоохоронців як засіб профілактики конфліктів. *Збірник тез VII міжвідомчого науково-практичного круглого столу* (Київ, 17 квіт. 2025 р.). URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b9028008-ef1d-4c81-badf-b2fd3b98fc01/content> (дата звернення: 19.10.2025)
2. Білоусов А. В. Сутність і структура феномену «професійно-комунікативна компетентність» майбутніх дільничних офіцерів поліції. ХНУВС, 2023. С. 119–124.
3. Білоусов А. В. Формування професійно-комунікативної компетентності поліцейських для попередження конфліктного спілкування. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 64–66.
4. Жук Н. А. Підходи визначення сутності поняття комунікативної компетентності патрульних поліцейських. *Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності* : матеріали підсумкової наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 142–146.
5. Савчук Н. М. Формування високого рівня комунікативної культури у сфері професійного спілкування під час вивчення української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2023. С. 49–52.

6. Царьова І. В. Комунікативна компетентність майбутніх поліцейських як складник інтегративного підходу навчання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2016. № 6 (303). Ч. 2. С. 208–213.*

7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. С. 150–151.

Владислав Панов,

аспірант кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ПОВАГИ ДО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВООХОРОНЦЯ

У сучасних умовах правової, демократичної держави питання формування особистості правоохоронця набуває особливого значення. Від рівня професійної культури, моральних переконань і ставлення до базових суспільних цінностей значною мірою залежить ефективність реалізації принципів законності, справедливості та захисту прав людини. Одним із ключових елементів у структурі правосвідомості правоохоронця є його відношення до приватної власності, що виступає як індикатор моральної зрілості та професійної добросовісності.

Приватна власність у правовій державі розглядається не лише як економічна категорія, але й як соціально-моральна цінність, що забезпечує особисту свободу, незалежність і гідність людини. Вона є матеріальним виразом результатів праці та відповідальності особи перед суспільством. Повага до приватної власності, закріплена в нормах національного та міжнародного права, має глибоке виховне значення, адже формує у громадян почуття справедливості, чесності, порядності та довіри до державних інститутів [1; 3]. Для працівника правоохоронних органів зазначені якості є професійно значущими, оскільки саме